

УДК 37.013

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЕВДЕМОНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ДІТЕЙ У ВАЛЬФДОРФСЬКІЙ ШКОЛІ**

Уварова Т.Ю.

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЕВДЕМОНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
ДІТЕЙ У ВАЛЬФДОРФСЬКІЙ ШКОЛІ**

Уварова Т.Ю.

У статті проведений аналіз особливостей навчання у вальдорфських школах та його взаємозв'язок з евдемоністичним вихованням дітей. Показано, що навчальні програми вальдорфської школи відповідають вимогам до змісту евдемоністичного виховання. Однією з основних педагогічних умов забезпечення успішності евдемоністичного виховання вальдорфських школярів, є створення сприятливого душевно-духовного оточення дитини.

Ключові слова: вальдорфська школа, щастя, евдемонізм, виховання.

**ЕВДЕМОНИСТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ
В ВАЛЬДОРФСКОЙ ШКОЛЕ**

Уварова Т.Ю.

В статье проведен анализ особенностей обучения в вальдорфских школах и его взаимосвязь с евдемонистическим воспитанием детей. Показано, что учебные программы вальдорфской школы соответствуют требованиям к содержанию евдемонистического воспитания. Одним из основных педагогических условий обеспечения успеха евдемонистического воспитания вальдорфских школьников является создание благоприятного душевно-духовного окружения ребенка.

Ключевые слова: вальдорфская школа, счастье, эвдемонизм, воспитание.

EUDEMONISTIC EDUCATION OF CHILDREN IN THE WALLDORF SCHOOL

Uvarova T.Y.

The analyses of characteristics of teaching in the Waldorf school and its relationship to eudemonia child-rearing was made in the article. It was shown that teaching programs of Waldorf school curricula meet the requirements of the eudemonia child-rearing. One of the main pedagogical conditions of successful eudemonia child-rearing in the Waldorf school is the creation of the favorable mental and spiritual environment of the child.

The key words: Waldorf school, happiness, eudemonia, education.

Постановка проблеми. Величезна увага вченими приділялась і приділяється вихованню позитивних якостей у дітей, що свідчить про духовну цінність відповідних рис характеру для кожної особистості конкретно, для суспільства, для створення атмосфери взаєморозуміння і взаємоповаги на міждержавному рівні. Особливо актуальною ця проблема є на теперішньому етапі розвитку нашого суспільства, яке характеризується національним нігілізмом, розгулом аморальності та жорстокості на телебаченні, в Інтернеті, зростанням кількості нарко- та алкоголезалежних, раннім початком статевого життя, втратою культу сім'ї. Виникла потреба у реформуванні освіти, поверненні та культивуванні найвищих загальнолюдських цінностей – любові, добра, гуманності. Усе це неможливо без виховання у дітей позитивного мислення.

Найбільш визначальним для такого виховання школяра є психологічний клімат у колективі, загальна атмосфера навчального закладу. Позитивне ставлення всіх учасників процесу навчання один до одного створює атмосферу любові і взаєморозуміння, яка є невідомою складовою еудемоністичного виховання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Актуальність дослідження підтверджується положеннями Національної доктрини розвитку освіти, у якій вказано, що національне виховання повинно забезпечувати «...всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдаровань, збагачення духовної культури, виховання громадянина, здатного до самостійно-

го мислення, суспільного вибору». Така людина, насамперед, повинна бути щасливою. Дослідження зазначеної проблематики проводилось відповідно до тематики досліджень, які проводяться у Харківському національному університеті ім. В.Н. Каразіна кафедрою педагогіки факультету психології.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Евдемоністичні ідеї стоять у витоків етичної теорії. Філософські «маніфести щастя» сходять до античності: проблемами щастя займалися Аристотель, Сенека, Боецій, Августин Блаженний, Фома Аквінський тощо. Питанням гуманістичного виховання приділяли велику увагу Ж.-Ж. Руссо, Дж. Дьюї (теорія вільного виховання), А. Маслоу, К. Роджерс (гуманістична психологія), В. Сухомлинський (педагогіка серця, дитиноцентризму й толерантності), Ш. Амонашвілі (педагогіка гуманності й віри в дитину) тощо.

Ці питання не є новими і для сучасних педагогів. Необхідно відзначити, що до теми евдемоністичного виховання зверталися Швейцер А., Ушинський К.Д., Воркачев С.Г., Казначеев В.П., Субетто А.І., Бімбад Б.М. та ін.

Відомий російський педагог-новатор С. Братченко зазначає, що «...дійсно зріла людина перш за все відрізняється вмінням ставитися до іншої як до самоцінності, здатністю до самовіддачі та любові, потребою у свободі творення, вмінням проектувати власне майбутнє та вірити у здійсненність наміченого, творчим складом та почуттям відповідальності не тільки перед собою та іншими, а й перед минулим і майбутнім поколінням. їй важливо зрозуміти й знайти смисл життя...» [1].

Мета статті – проаналізувати існуючі особливості навчання у вальдорфських школах у контексті евдемоністичного виховання школярів. Визначити основні аспекти взаємозв'язку евдемоністичного виховання із змістом навчальних планів і програм школи.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Для будь-якої вальдорфської школи, що розробляє свої навчальні плани і програми, основоположними є психолого-педагогічні рекомендації Р. Штайнера, викладені ним у чисельних працях. Окрім цього, існують окремі праці, присвячені навчальним планам і програмам вальдорфських шкіл. Найбільш відомими серед них є такі: кни-

га К. Штокмайєра, члена вчительської колегії першої вальдорфської школи, який систематизував найістотніші висловлення Р. Штайнера щодо змісту вальдорфської освіти [2]; навчальні плани і програми для загальноосвітніх навчальних вальдорфських закладів Німеччини і Австрії, опубліковані Союзом вальдорфських шкіл під загальною редакцією Т. Ріхтера.

Розглянемо детальніше особливості вальдорфських навчальних планів і програм у контексті евдемоністичного виховання школярів. Аналіз орієнтованого навчального плану вальдорфської школи дозволяє виділити такі основні аспекти планування навчального процесу, що спрямовані на виховання щасливої дитини:

- *підвищення вагомості предметів естетичного та ремісничо-прикладного циклів до рівня академічних дисциплін, що зумовлено значенням естетично-прикладної діяльності (занять ручною працею, ремеслами, мистецтвом – живописом, ліпленням, музикою, співами, декламацією, театром та ін.), яка є рівною серед інших видів навчальної діяльності, оскільки сприяє гармонійному формуванню психічних, соціальних, духовних сил дітей.*

- *наявність предметів (малювання форм, побутознавство), які не вивчаються у традиційній школі.*

Досить широкий спектр навчально-виховних завдань виконує й малювання форм. Цей предмет пробуджує інтерес до власне форми, відділеної від предмета, при цьому пов'язується вєдино керована волею свідомість зі сприйняттями, відчуттями. Завдяки цьому малювання форм сприяє розвитку творчого начала дитини, образотворчих здібностей тощо.

Уведення в навчальний план практичної дисципліни «Побутознавство (давні професії)» спрямовано на ознайомлення учнів з виробництвом основних традиційних предметів побуту. Це дозволяє перекинути «місток» між дитиною, яка індивідуалізується й підсвідомо дистанціюється від оточення в цей час, до навколишнього світу.

Вивчення практики діяльності вальдорфської школи дозволяє дійти висновку про те, що навчальні програми вальдорфської школи адекватно відповідають вимогам до процесу евдемоністичного виховання особистості. Конструювання змісту вальдорфської початкової освіти

з урахуванням дидактичних принципів розвивального навчання, природовідповідності та евдемоністичного виховання учнів забезпечують такі основні аспекти:

Інтегрування шкільних дисциплін з органічним залученням у вивчення академічних предметів художньо-практичного компоненту.

Елементи мистецтва, які залучаються у вивчення загальноосвітніх дисциплін, дозволяють встановити активний зв'язок пізнання із власною діяльністю. Завдяки цьому прагнення до пізнання стає пронизаним любов'ю до нього, й дитина діє у процесі навчання як митець або як глядач, який, переживаючи витвір мистецтва, через це переживання його відтворює.

У зв'язку з цим у вальдорфській школі вивчення математики, рідної мови, природознавства, іноземних мов, історії тісно пов'язується із заняттями живописом, музикою, ліпленням, поезією та ін. Неформальне включення в навчальний процес як обов'язкових компонентів художнього, поетичного й музичного сприйняття світу, синтез наукового й художнього підходів до розгляду навчального матеріалу, оживлення його кольоровими і звуковими переживаннями викликають у дитини душевні рухи. Учень починає, з одного боку, емоційніше ставитися до кольорового й звукового розмаїття, а з іншого – більш глибоко розуміти й відчувати прекрасне та потворне, моральне та аморальне у світі. Усе це, безперечно, має величезне значення для розвитку дитини, формування її культури почуттів і емоцій, моральних якостей, емоційно-ціннісного ставлення до природного й людського світів.

Відповідність змісту навчального матеріалу рівню розвитку свідомості учнів. Слід зазначити, що зміни у структурі свідомості людини з віком є закономірним процесом, який пов'язаний з поступовим посиленням відчуття власного «Я» особистості й не залежить від індивідуальних нахилів і здібностей. Водночас зміст навчання, що відповідає природним ступеням сприйняття, йде на користь усім дітям, оскільки сприяє, з одного боку, найкращому засвоєнню навчального матеріалу, а з іншого – здоровому розвитку психіки учня.

Використання «терапевтичного потенціалу» навчальних предметів для подолання вікових криз. У навчальних програмах вальдорфської

школи визначне місце посідають питання надання допомоги дитині, яка переживає вікову кризу, тобто в переламні періоди становлення.

Зокрема, вже у віці 9-10 років у дитини відбувається важливий психологічний процес, пов'язаний з посиленням почуття власної індивідуальності, утратою єдності зі світом, інтенсивним переживанням стану «Я» та «світ». Багато з дітей у цей час схильні занадто заглиблюватися у свої проблеми і надто важливо переключити їхню увагу на оточуючий світ, інших людей. Таким цілющим засобом є оповідання про важкі долі людей, що викликають в учні співпереживання, співчуття, розуміння і тим самим відволікають від його власних негараздів. Ефективним засобом, що сприяє переключенню уваги дітей на навколишній світ, є також розповіді про різні ремесла, що починають вивчатися через спеціальну практичну дисципліну (побутознавство). Все це допомагає учню уявити і відчувти себе в єдиному світі з людьми, подолати страх перед життям і тим самим не дозволяє душі дитини зачерствіти й озлобитися.

Слід відзначити, що організаційно-педагогічні форми та методи вальдорфської школи оптимально сполучають індивідуальний підхід до учня за умов колективної навчальної праці з класом, а отже, сприяють зміцненню як психосоматичного, так і соціального здоров'я дітей. Серед вальдорфських форм, методів, прийомів, що сприяють формуванню у дитини почуття щастя, задоволеності своєю діяльністю, особливої уваги заслуговують такі організаційно-педагогічні підходи до оволодіння школярами змістом освіти: художньо-образний викладання; використання диференційованих завдань з урахуванням темпераментів учнів; активно-практичне проектування; відмова від оцінювання досягнень учнів у балах.

Очевидно, що введення елементів евдемоністичного виховання школярів вимагає створення сприятливого душевно-духовного оточення дитини, тобто забезпечення фасилітуючої взаємодії учасників педагогічного процесу (учнів, учителів, батьків), характерними ознаками якого є взаємини соціального партнерства, взаємна любов, довіра, інтерес, повага.

Разом з тим слід відмітити, що успішне розв'язання завдань виховання щасливої особистості можливо лише в тому разі, якщо вчите-

лю надається вільний простір для творчості, максимальна можливість професійної діяльності на основі педагогіки людини, яка розвивається, на основі педагогіки щастя.

Висновки. Аналіз навчальних планів вальдорфської школи дозволяє виділити такі основні напрями, що пов'язані з евдемоністичним вихованням: наявність широкого спектру предметів естетично-прикладного циклу (живопис, малювання, ліплення, музика, рукоділля та ін.), дисциплін (малювання форм, побутознавство), що не вивчаються у традиційній школі. Навчальні програми вальдорфської школи адекватно відповідають вимогам до змісту евдемоністичного виховання й забезпечують: органічне залучення у вивчення академічних предметів художньо-практичного елементу; чітку відповідність змісту навчального матеріалу рівню розвитку свідомості учнів; спрямованість навчальних предметів на подолання вікових та індивідуальних криз особистості.

Однією з основних педагогічних умов забезпечення успішності евдемоністичного виховання вальдорфських школярів, є створення сприятливого душевно-духовного оточення дитини – організація фасилітуючої взаємодії учасників педагогічного процесу. Провідну роль в організації такої взаємодії має класний учитель, його авторитетність, здатність розв'язувати завдання позитивного духовного розвитку окремого школяра і учнівського колективу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Братченко С. Ребенку в школе должно быть хорошо. И это единственный стандарт, который нам нужен / С. Братченко // Дайджест педагогічних ідей та технологій школа-парк. – 2001. – № 3-4. – С. 41-44.
2. Штокмайер К., Штейнер Р. Материалы к учебным программам вальдорфских школ. – М., Парсифаль, 1995.